

ในบ้านของคนตีเหล็ก หรือช่าง
ทำมิดพร้าว ขวาน ต้องมีอ่างน้ำจวาด (แช่หรือ
จุ่ม) เครื่องครัวที่ทำด้วยเหล็ก น้ำในอ่างนั้น
ผู้คนถือว่าเป็นธาตุเหล็กเจือปนอยู่ เพราะ
เมื่อตีเหล็กขณะที่ร้อนอยู่นั้น ช่างตีเหล็ก
จะนำเอาวัตถุที่กำลังร้อนชุบลงไปในน้ำ น้ำนี้
จึงเรียกว่า น้ำจวาดเหล็ก

สมัยก่อนผู้คนมีฝีมือในการตีเหล็ก
แปรรูปเหล็กเป็นของใช้ ตั้งแต่ มีด ขวาน

น้ำที่ได้รับไอร้อนจากแผ่นเหล็กนี้
เอง ผู้คนได้คิดถึงประโยชน์ของมัน เพราะ
หมอพื้นบ้านเชื่อว่าธาตุเหล็กจะช่วยให้
กระดูก หรือเลือดของคนเกิดความปกติ
หายจากโรคแพ้ชงา หรือมืออ่อนเปลี้ย ไม่มี
แรง โดยเฉพาะเด็กๆที่อายุไม่เกินขวบ มัก
เป็นโรคแพ้ชงายืนไม่ตรง เดินหรือวิ่งมักหกล้มบ่อยๆ พ่อแม่ หรือผู้ปกครองก็จะนำจวาด
เหล็กไปทาตามแพ้ชงา หรือมือของเด็กที่อ่อน

น้ำจวาดเหล็ก คนล้านนา ผนวชการนำมาทำยารักษาโรค

เสียม จิปาถะที่ทำด้วยเหล็ก ผู้เป็นช่างตีเหล็ก
คนล้านนาเรียกว่า "สะหล่า"

สะหล่า จะต้องมีความคิดสร้าง
สรรค์ มีฝีมือตัดแต่ง ดี เคาะ ริดให้แผ่นเหล็ก
เกิดคมเพื่อให้ประโยชน์ในการใช้สอยตาม
ความต้องการ เริ่มด้วยนำแผ่นเหล็กมาตัด
ตามรูปแบบที่ต้องการ แล้วนำแผ่นเหล็กไปเผา
ในเตาร้อน เป่าด้วยแรงลมจากลำเสา ทำให้
เปลวไฟลุกโชน เเผาเอาแผ่นเหล็กให้ร้อน
จนอ่อนกลายเป็นแผ่นเหล็กแดงจ้า ขณะนี้เอง

สะหล่าจะนำแผ่นเหล็กออกมาตีให้ได้รูปร่างตาม
ที่ต้องการ

เมื่อตีเหล็กได้รูปร่างจนเหล็กเริ่มเย็น
ลงและแข็งตัว สะหล่าจะนำแผ่นเหล็กลงชุบน้ำ
ที่เตรียมไว้ในอ่างเสียดัง ฉ่า เปลวไอร้อนพุ่ง
พวยขณะที่โลหะในเหล็กบางส่วนลงเจือปนใน
น้ำทำให้น้ำร้อนหรืออุ่นขึ้นชั่วครู่สะหล่าก็จะ
นำแผ่นเหล็กใส่ในเตาเผาเอาต่อไป เมื่อลงมือ
ตีแผ่นเหล็กได้ที่หรือได้รูปร่างมิดพร้าว เครื่องมือ
ตามต้องการ

เปลี้ยเพลี้ยแรง โดยเชื่อว่าจะทำให้ แข็ง
ขาของเด็กแข็งแรงขึ้น

ตามธรรมดา สะหล่าหรือช่าง
ตีเหล็กจะไม่เปลี่ยนน้ำบ่อยนัก เพราะเชื่อว่า
ยิ่งชุบเหล็กบ่อยเท่าไรก็จะมีแร่ธาตุเหล็กมาก
เพิ่มขึ้นเท่านั้น ด้วยความเชื่อนี้เอง น้ำจวาด
เหล็กจึงเป็นเสมือนหนึ่งน้ำยาที่รักษาโรค
กระดูกอ่อนให้แก่เด็ก หรือแม้แต่ผู้ใหญ่ทุกๆ
ไป ที่เกิดความเชื่อในแร่ธาตุเหล็ก

ปัจจุบัน หาช่างหรือสะหล่าตีเหล็ก
ค่อนข้างยาก เพราะผู้คนส่วนใหญ่จะไปทำมา
หาอาชีพอื่นกันหมดปล่อยให้ผู้ที่ฝีมือร่อย
หรือลงไปทุกวี่วัน หากจะซื้อเครื่องมือที่
ทำด้วยเหล็ก ก็ไปซื้อตามตลาดที่เป็นเครื่อง
มือทำด้วยเครื่องจักรกล หรือเหล็กหล่อ เป็น
เสียส่วนมาก เครื่องมือที่สร้างด้วยมือจริงๆ
จึงค่อนข้างหายาก จึงทำให้น้ำจวาดเหล็กไม่
มีให้ผู้คนได้ใช้เหมือนสมัยก่อน

แหล่งข้อมูล ภาพอ่างน้ำจวาดเหล็ก
บ้านหัวทุ่ง ต.ทรายมูล อ.สันกำแพง
จ.เชียงใหม่.

บ่อน้ำจวาดเหล็ก ที่ผู้คนนำน้ำมันมารักษาโรคแพ้ชงาหรือกระดูกอ่อนเปลี้ยแรง.

โดย นิคม พรหมมาแพทย์

